

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Kūrybinga visata

Šiame numeryje spausdinamas pokalbis su profesoriumi Jonu Grigu ne tik sudomins kiekvieną mokslui neabejingą žmogų, bet ir primins tai, ką pamiršome. Kad mokslas - kūrybinga erdvė, ir įsivaizduoti ją sukaustyta šablonų ir neginčijamų taisyklių būtų tas pat, kaip manyti, jog literatūroje vienintelis teisingas tikrovės vaizdavimo būdas yra socrealizmas. O juk ir mokslo, ir meno tikrovė nėra vien akimis ar rankomis apčiuopiama, šioms sritims galbūt net ir žodis "tikrovė" gali būti pritaikytas sąlygiškai. Juk sapnas irgi yra tikrovė, vizija – taip pat, nes tai mūsų smegenų sukurtas produktas, nors dažniausiai sapno mes nė neprisimename, kai pabundame.

Kiek mūsų žmogiškoji tikrovė dalyvauja, tarkim, kitų gyvybės rūšių tikrovėje - nebūtinai tik žemiškojoje ir nebūtinai tik Žemėje? (Čia aš turiu omeny C.S. Lewiso „Kosminėje trilogijoje“ pavaizduotus kosminius gyvūnus ir planetų dvasias – manau, mokslas kaip atradimų sritis negali paneigti (na, patvirtinti – taip pat) hipotezės, kad tokios rūšys egzistuoja). Kaip mūsų tikrovė atrodo visatos laike, jeigu, pasak garsios knygos „Dievo kalba“ autoriaus Francis S. Collinso, žmogaus kaip gyvybinės rūšies istorija, lyginant su kitų Žemės gyvūnų istorija, tėra akies mirksnis, palyginti su milijonus metų trunkančia gyvūnų evoliucija?..

Tikras mokslininkas, kaip ir menininkas, negali likti abejingas ir filosofiniams būties klausimams, kurie, manyčiau, šias dvi profesijas vienija. Kas aš esu? Kokia mano gyvenimo prasmė? Kas yra laikas, kas yra už laiko?... - atsakyti į šiuos klausimus stengiasi ir menas, ir mokslas. Žinoma, savitais, tik jų sričiai būdingais būdais. Profesorius J.Grigas pabrėžė, kad kultūra ir mokslas – dvi vieno medžio šakos, kad kultūrai ir mokslui reikia glaudaus ryšio, o ne atskyrimo. Juk manoma, kad neva tai tokios skirtingos ir nepanašios sritys, kad tarp jų niekada nieko nebus bendra. O juk glaudus ryšys sieja ne tik mokslą su kultūra, bet ir mokslą su religija, nors neretai, ypač pastaraisiais amžiais, įvairios ideologijos stengėsi šias dvi sritis vaizduoti kaip nesuderinamas.

Privertė suklusti profesorius žodžiai apie tai, kad XXI amžius žmonijos istorijoje išliks ne dėl meno, o dėl mokslo išradimų – telefonų, kompiuterių, televizijos ir kt. Naujosios technologijos – jėga, tačiau... kodėl V. Kavolis sakė, kad pažangus žmogus yra tas, kuris netiki pažanga? Telefonas visada bus tik telefonas, kitaip tariant, priemonė tikslui pasiekti. O žmogaus gyvenimo tikslas nėra telefonas, kitaip tariant, materialus objektas, jeigu taip – tada nuoširdžiai to žmogaus gaila. Tikslas visada yra dvasinis, intelektualinis, ir mokslo išradimai padeda jį pasiekti. Taip pat, kaip ir meno kūriniai. Kas gali pakeisti knygą? Žinoma, jos struktūra, išvaizda gali keistis, gal išoriškai ji taps visai neatpažįstama, bet knyga išliks kaip proto lavinimo priemonė, kaip idėja. Visada iš jos lauksime to, kas sukrečia mūsų vaizduotę ir protą.

Mokslas neatsiejamas nuo kultūros, o tuo pačiu ir nuo etikos, būdingos, regis, tik žmogui iš visų žinomų gyvybės rūšių. Kol mokame skaityti ir rašyti, kol paisome etiketo ir Dekalogo, kol prisimename, ką sakė Sokratas ir rašė Platonas, tol galime naudotis mokslo vaisiais. Negaliu įsivaizduoti žmogaus be mokslo, o tuo pačiu – be etikos ir kultūros. Sakoma, kad ir gyvūnai yra kultūringi. Beždžionės, pavyzdžiui, moka piešti. Bet ar jos suvokia, kas yra kompozicija, abstrakcija, natiurmortas, spalvų derinimas?... O juk šitie dalykai tiek pat priklauso ir mokslo, ir meno sričiai – žmogaus protui.

Puikus profesorius palyginimas – mokslininkas, stovintis prieš formulių prirašytą lentą, jaučiasi kaip poetas, kaip dailininkas, tapydamas didingą paveikslą. Visiškai tam pritarčiau. Nes ir man pačiai dažnai atrodo, kad mokslas panašus į poeziją. Toks pat griežtas, logiškas, stulbinantis savo neribota vaizduote, netikėtais atradimais ir, žinoma, įkvėpimu. Tikro mokslo be įkvėpimo nebūna.

Renata Šerelytė

BEGALINIS LIŪDESYS

*Ant melsvo fono – žvaigždės blyškios.
Naktis kaip ašara šviesi.
O žemėj žydi baltos vyšnios
Ir begalinis liūdesys.*

*Pavasario gėlė tyli
Žolėj geltoną veidą slepia,
Pasaulis liejasi ir kvepia
Liūdnam mėnulio spinduly.*

*Danguj apalpę žvaigždės guli.
Naktis betikslė ir šviesi.
O senas, virpantis mėnuli,
O begalinis liūdesy!*

Henrikas Radauskas

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2014 metams suteikė 24 000 Lt paramą šeštadieniui „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuvių puoselėjimas pasaulyje“

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Kūrybinga visata • 2-as psl. Aldona Ruseckaitė. Vytautas Mačernis: „Iš gyvybės skubėjo į mirtį...“ • 3-as psl. Gražina Mareckaitė. Vilniaus susigrąžinimas • 4-as psl. Apie pasaulį, kuris mums priklauso. Aldonos Žemaitytės pokalbis su profesoriumi Jonu Grigu • 5-as psl. Vytautas Mačernis. Įžanga • 6-as psl. Astrida Petraitytė. Didieji išbandymai (2) • 7-as psl. Antanas Dundzila. Broniui Juodeliui – 90 • 8-as psl. Kultūros kronika/LKKSS VAS valdybos pirmininko A. Daugirdo susitikimas su ukrainiečių kariais

Kitame numeryje: A. ir A. Tamošaičių galerija Vilniuje • Naujos knygos: detektyvinė literatūra

VYTAUTAS MAČERNIS: „Iš gyvybės skubėjo į mirtį...“

Aldona Ruseckaitė

2014 m. spalio 7 dieną sukako 70 metų, kai tragiškai iš šio pasaulio iškeliavo poetas, jauniausias lietuvių literatūros klasikų Vytautas Mačernis. Jo gyvenimo upė liko vadintis Jaunyste: žuvo eidamas 24-uosius metus. Mačernio kūryba įtraukta į mokyklų vadovėlius, o jo gyvenimas vis dar yra slaptą legenda, kurią galima sekti ir atskiriomis dalimis.

AKYS

Fotografijose jos tarsi mato lemtį: arba gyvai su nuostaba išplėstos, arba žiūrinčios į gelmę, arba nukreiptos žemyn. Didelės žalsvai mėlynos akys, išsiskiriančios iš visų klasės berniukų. Ir pats apie tai žinojo, laiške draugei Danguolei Jackeivičiūtei rašė: „Išorinio efekto neturiu, nesistengiu jo turėti; jei kada ką išskaitysi, tai tik mano akyse, viduj, o išoriniai aš nieko neparodysiu.“ (Telšiai, 1939 03 06). Akys yra vidus, akys yra siela, o per ją – vizijos, regėjimai, aukštosios akimirkos... V. Mačernio „Literatūriname dienoraštyje“, intarpe apie rusų rašytoją Fiodorą Dostojevskį rašoma: „Dostojevskio akys – tai pro kančios debesis žiūrinčios akys, staiga jos sušvinta tokiu grožiu ir šviesa, jog išnyksta visi skausmo ūkai ir lieka deganti šiluma: sušalęs taip puikiai toje saulėje jaučiasi“. Mačernis didžiojo rusų klasiko akis čia įvardija kaip sielą.

Švenčiant 2011 m. poeto 90-čio jubiliejų, atėjo naujietai iš Mačernio jaunystės bičiulės Elenos Damauntaitės – Baltrušaitienės dukters Karilės, kuri gyvena netoli Los Andželo. Į jos kaimynystę atsikraustė meksikiečių šeima, pakvietė susipažinti, ir lietuvaitė apstulbo pamačiusi šių kaimynų namuose ant sienos didžiulį Vytauto Mačernio portretą. Paklausti, kur meksikiečiai gavę šį portretą, jie sakė pirkę iš gatvės dailininko, nes labai patikusios to jaunuolio, t.y. Mačernio akys!

BALSAS

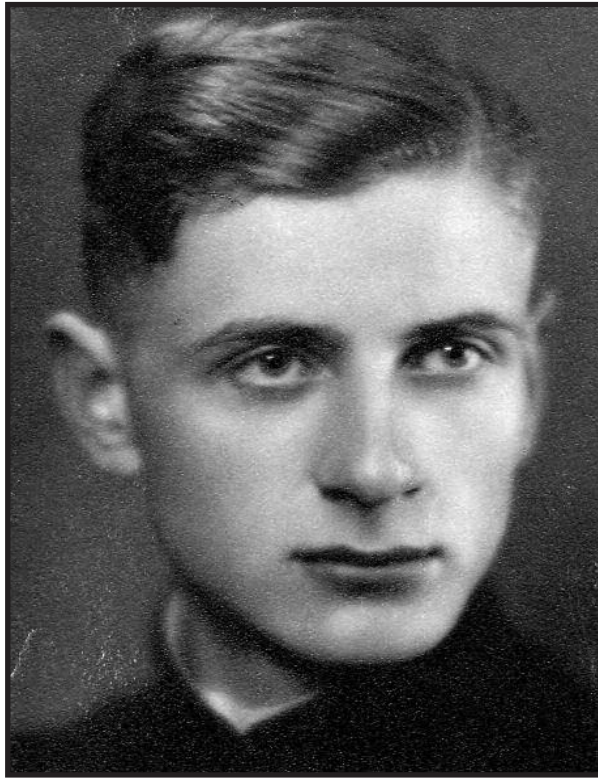
Vytautas Mačernis savo eilėraščius mokėjo atmintinai. Kaip atsisėdo vieną 1944 metų pavasario vakarą studentų bendrabučio kambaryje, tai kurso draugams padeklamavo visą „Vizijų“ ciklą, tą pačią dieną skaitė ir naujai parašytą sonetą. „Pavasarijančiam danguje balkšvi debesy ir Mačernio balsas tiko tam fonui – jis skambėjo kaip senųjų žemaičių pamokslininkų žodis kadaise po ramių šventnamių skliautais“. (Iš bendrakursio poeto Henriko Nagio prisiminimų.) Vytauto balsas prikaustydavo ar sukrėsdavo klausytojus. 1944 m. kovo 28 dieną Vilniaus filharmonijos salėje įvyko universiteto studentų Antrasis literatūros ir dainų vakaras, į kurį poetas atvyko iš gimtosios Šarnelės. „Mačernis pasirodė kaip absoliutus nugalėtojas“ (iš bendrakursio poeto Alfonso Nykos – Niliūno prisiminimų).

Perskaitė du trioletus apie velnius, „skaitė impulsyviai, drąsiai, garsiai, su jėga. Kiekvienas girdėjo salėje“ (iš poeto ir kraštiečio Pauliaus Jurkaus prisiminimų). „Kai Mačernis padeklamavo tą dipdiką, publika tiesiog kaukė, toks buvo plojimas, toks plojimas! Jis ateina į sceną, lankstosi, o publika šaukia – dar kartą skaityk apie velnius! Ir teko pakartoti! (iš bendrakursio poeto Kazio Bradūno prisiminimų). Vėliau amžininkai sakydavo, jog niekas taip gerai negali paskaityti Mačernio kūrybos kaip jis pats...“

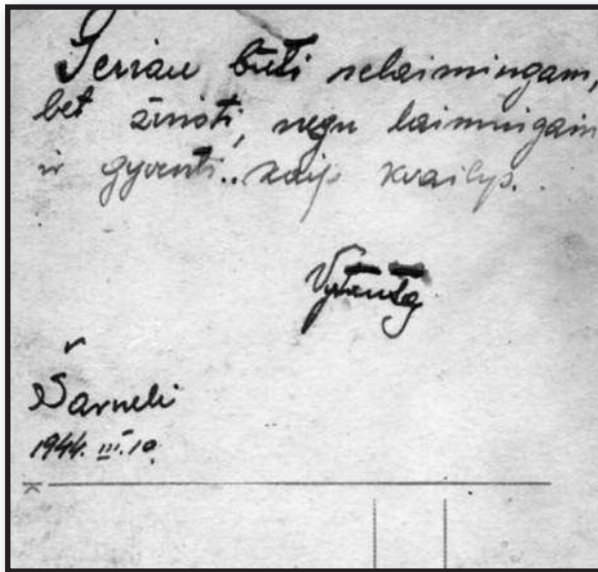
TĖVIŠKĖ

Vytautas Mačernis - intelektualas, filosofas, poetas. Jis perskaitė daugybę knygų įvairiomis kalbomis, kurių gan gerai mokėjo septynias. Su filosofijos profesoriumi V. Sezemanu pasikalbėdavo kaip lygus su lygiu. Laiškuose ir poezijoje prisipažino, jog esąs jau pavargęs Vakarų žmogus. Tačiau, nežiūrint viso to, prisirišimas prie tėviškės, prie gimtojo Šarnelės kaimo, prie visos Žemaitijos buvo begalinis ir mistiškas. Maždaug iš 210 poeto sukurtų eilėraščių, 200 parašyti Šarnelėje, nors gyveno ir Telšiuose, ir Kaune, ir Vilniuje. Niekur kitur nebuvo kūrybinės žemės, neplazdeno mūzos dvasia. Ji poetą apgobdavo tik gimtuosiuose namuose.

Pacituosiu Mačernio fragmentą iš laiško Bro-

Vytautas Mačernis, 1940

nei Vildžiūnaitėi: „Dabar, kai rengiuosi namo, mano akyse iškilo namai, laukai ir visa tai, kas sudaro mane. Aš esu juk užaugęs kaime ir tvirtai žinau, ką reiškia žmogui kaimas, gamta, jos kiekviena kalva, upeliukas, medis, takas... Šitie visi dalykai yra mano sudedamosios dalys, yra mano aš. (...) Mano tėviškė tikrai, nemeluotai, objektyviai graži, tą turėtų kiekvienas pripažinti: ežerai, pelkės, kalnai, miškai“. Tėviškė – įkvėpimo žemė, dairantis iš legendinio gandrų žemės, paties sumeistrauto medyje ant kalvos, valandų valandas žiūrėjimai į pamiglojusias pelkes, vizijos... Ar regėjo poetas tą viziją, kad ir jo paties kapas bus ant gimtinės kalnelio? „Vizijose“, vieninteliame užbaigtame eilėraščių cikle, ligi filosofinio apibendrinimo iškyla žemės kultas, senolių sodyboje ir tėviškės laukuose yra viskas tikra, ramu ir amžina. Tik keičiasi kartos, „kurios, atėję žemėn, auga, subręsta, ir; kai jau bus diena / šviesioji pasibaigusi, / Mirtin nulenks be baimės galvas išdidžias“. („Vizija“, 5). Gal dėl to buvo tokia lemtis – neišvažiuoti studijų į Sorboną, kaip planuota su prof. Sezemanu, nepasitraukti sovietams grįžtant į Ameriką, kaip padarė draugai, nebūti išvežtam į Sibirą, kaip atsitiko motinai Elzbietai... Namai ir viskas! Toks glaudžiantis glėbys!

Prisiminimuose draugai teigia, kad Mačernis Vilniuje nebuvo sėslus

žmogus, gyveno tartum nuolatos pasirošęs kelionei. Kambarius dažnai keitė, jie buvo tušti, šalti, be namų spalvos ir be kvapo. Jis ir pats tuose kambaryuose netiko, atrodė svetimas... „Vytauto kelio gals – Šarnelėj. Čia jo telaukia baltas varnas medžio viršūnėje. Pamatęs pargrįžtantį, skraido nuo medžio ant medžio ir krankia – tarytum sveikina ar kelią nori parodyti į namus“. (Iš bičiulio Juozo Jurkaus prisiminimų)

NUOJAUTOS

V. Mačernis pats išpėjo savo likimo planus, nors nebuvo jam nuolankus, kaip nebuvo nuolankus tekusiam istoriniam laikmečiui. Kai 1940 metų vasarą Lietuvą okupavo sovietai, Vilniuje kilo sumaištis, studentai irgi pasidarė neramūs, pasimetę, o štai Vytautas vis tiek daug skaitė ir gyveno savo pasaulyje, H. Nagiui yra sakęs: „Reikia užmiršt viską ir rašyt. Būt savo pasaulį. Vis tiek juk jie negali įeiti į mano pasaulį. Aš rašau ir baigta. Ir man visai nesvarbu – gali būti ir viena armija, ir kita...“ (Iš prisiminimų).

Taip ir su lemtimi. Būdamas septyniolikos, aštuoniolikos pats ją užbrėžė:

„Ir slinks veidai, kadais matyti, / Gyvenimas vaizduos pasikartos. / Išeisi tu iš čia rudens vėlyvą rytą / Ir nebegrįši niekad“. (Eil. „Mirties paveikslas“).

Sužadėtinė Bronė Vildžiūnaitė irgi pasakojo, jog pranašavosi mirsiąs rudenį, priešpietė... Tari žinodamas toki nuosprendį sau užkodavo, kad 1944 metų spalio 7 dienos vidurdienį jį ištiks „mirtis – nelaukta ir staigi“. (Eil. „Ar liūdnesnio kas būti galėtų?“). Atlėkė kažkur nuo Sedos sprogusio sviedinio skeveldra ir kirto Vytautui – iš karto, mirtinai... Jis tuo metu buvo Žemaičių Kalvarijos miestelio prieigose, arkliu skubėjo pas bičiulį Paulių Jurkų, kuris jau buvo nutolęs nuo namų, traukėsi į Vakarus.

Paslaptingos Mačernių šeimos mirtys ir santykiai. Vytautas, antrasis sūnus, atėjo į pasaulį vietoje labai laukiamos ir trokštamoms mergaitės, mama savęs neperlaužė, berniuką augino ir lepinu senolė – poeto „Vizijų“ ciklo pagrindinė veikėja. Vėliau, jau po Sibiro tremties, būdama per septynias dešimtis metų, E. Mačernienė išmoko atmintinai daug sūnaus eilėraščių, deklamuodavo juos visiems, atvažiuojantiems lankyti Vytauto kapo, sakydavo: „ons buvo ne toks kaip kiti vaikai: mažesnis už žvyrelį, didesnis už Šarnelę. Vytautas buvo kaip ir ne mano sūnus. Mes prasti kaimiečiai, muzikai, iš kur jis toks išėjo?“ Tuo metu gal ir per didelis buvo Mačernienės nusižeminimas, nes tiek motina, tiek tėvas kilę iš bajorų, turėję daug polėkio ir kūrybiškumo, Vytautas neatsirado iš niekur...

Vladislovo ir Elzbietos Mačernių šeimoje užaugo šeši sūnūs – Vladislovas, Vytautas, Aloyzas, Jonas, Juozas, ? ir vienintelė sesuo Valerija. Ir štai atsitiktinių mirčių virtinė: tėvą Mačernį subadė jaučiai, Vytautą pakirto atsitiktinė skeveldra, brolis Vladislovas buvo nušautas pokario kovose ir kiti keturi broliai – užsimušė, nuskendo... Prakeiksmas ar atpirkimas? Kas dabar žino? **Pabaiga kitame numeryje**

Studentų korporacijos „Šatrija“ nariai. Antroje eilėje antras iš k. sėdi Vytautas Mačernis, trečioje eilėje antra – Bronė Vildžiūnaitė. Kaunas, 1939-1940

Vilniaus susigražinimas

Gražina Mareckaitė

Viena šviesiausių ir didingiausių dienų mano Vilniaus istorijoje - 1939 metų spalio 28-oji, kai Europą jau laizė baisaus karo liepsnos, o „amžinosios sostinės“ - atgautojo Vilniaus - gatvėmis žygiavo šaunūs Lietuvos kareivėliai. Tą rudens dieną išgyventą nepaprastą dvasios pakilimą man perteikė tėvai, prieškario vilniečiai, kurie du dešimtmečius savo darbais ir gyvenimais liudijo okupuotos sostinės lietuviškąją tapatybę, o nepriklausomą Lietuvą matė vien tik svajonėse.

Nuo tos dienos praėjo septyniadešimt penkeri metai. Lietuvos sostinėje verda gyvenimas, miestas su savo istorija pagaliau sugrįžta į tautos sąmonę, nors pirmosios XX a. pusės Vilnius, kurio neaktis suteikė lietuviams tiek sielvarto, tiek vargų ir kovų pareikalavo, dažnai tebelaikomas buvusią lenkų kolonija ar šiaurės Jeruzalę, nesistengiant giliau pažvelgti į tą ypatingą lietuviybės spalvą ir savitą vilniečių būtį, kitokią, nei likusios Lietuvos. Kai kas prieškarinį Vilnių atranda per prancūzų rašytoją Romeną Gary, kai kas per Czesłowo Miłoszo atsiminimus ar Mykolo Riomerio raštus, bet nedaugelis žino apie lietuviškąjį Vilnių, apie žmones, kurie čia gyveno, dirbo ir išpaudė miesto gyvenimą brangius mums ženklus.

Jų tarpe išskirtinė vieta tenka kunigui Pranui Bieliauskui, jo rašytiniam palikimui. Antroji jo dienoraščių dalis - „Dienoraštis 1920-1957“¹ - tai žinių sklindinas šaltinis apie prieškarinį Vilniaus lietuvių gyvenimą. Sielų ganytojas, ilgametis Arkikatedros vikaras, veiklus Lietuvos patriotas, pareižingas visuomenininkas, filantropas, muzikos mylėtojas, akylas gyvenimo stebėtojas ir fiksuotojas kunigas Pranas Bieliauskas, kartu su savo „kraujo broliu“ Vilniumi išgyvenęs daug skaudžių likimo posūkių, fiksavo svarbiausius politinius ir visuomeninius įvykius, registravo nuveiktus darbus, dalykiškai dėstė savo pažiūras. Kartu su faktais ir datomis dienoraštis perteikia ir „antrinę realybę“ - nenusakomą miesto atmosferą, miesto kvapą su savitu gatvių ir svetainių „folkloru“ - gaudais, spėjimais, sapnais, pranašystėmis, regėjimais... Kiek daug tuose fragmentuose vilnietiškių mitų! Koks spalvingas išskyla Vilniaus portretas! Kunigas gerai pažino savo papirječius, žinojo, kuo gyvena paprasti vilniečiai lemtingų istorinių lūžių akivaizdoje, kokia beviltiška vilis dažnai palaiko jų dvasią, kokie gaudai ir gaudeliai sklendo mieste. Savo užrašuose ir jis to nevengia. Aukso grūdą galima rasti bet kuriame Prano Bieliausko knygos puslapyje, todėl tenka atidžiai skaityti šiandien jau tarsi neaktualią dienų ir darbų kroniką, kasdienius įrašus be kokių nors literatūrinių autorius ambicijų. Jis mėgsta „ūkišką“ tikslumą, todėl dienoraštyje dažnai minimos, smulkiai vardinamos produktų kainos „Halės“ turgavietėje ir pinigų kursas amžinoje politinėje suirutėje. Autorius nepamiršta paminėti kur, kokia proga ir pas ką lankėsi, kokie žmonės ten dalyvavo, apie ką jie kalbėjo ir kuo vaišinosi. Iš jo užrašų sužinome, kaip primdavo svečius neturtingos Vilniaus tarnaitės kunigo įsteigtoje „Šventosios Zitos“ draugijoje, kaip švėsdavo Kūčias lietuviškų bendrabučių moksleiviai, koks buvo Vilniaus vyskupų stalas, kokiais patiekalais lepino kunigą jo artimiausi bičiuliai - pasiturinčių Vilniaus verslininkų Žmuidzinų (sulenkinta Žemaičių pavardė) šeima, ką valgydavo, kaip pramogaudavo Vilniaus inteligentai, kaip šventė vestuves ar laidėjo mirusius nutautinti Vilniaus krašto gyventojai, kaip išgyveno vilniečiai karų ir nepriteklių metų, kai juos gelbėjo ir šelpė lietuviškas kaimas... Šiandien ta informacija autentiškam „ano gyvenimo“ pažinimui turi didelę vertę. „Dienoraščio 1920-1957“ autorius tapo mano vedliu po senojo Vilniaus kasdienį gyvenimą, tarsi perkėlė į prieškarinį filmą.

... Karštą vasaros dieną, per Sekmines, su didžiule minia maldininkų, pėsčiomis atėjusių į Vilnių iš tolimų ir artimų apylinkių, kunigas Pranas Bieliauskas keliauja į Kalvarijas. Lenkai stebisi - iš kur Vilniaus gatvėse tiek daug *litwinų*? Vis eina, eina - su parapijų vėliavomis, su lietuvių skautų palyda. Penkių valandų Kalvarijų procesija - visas Kryžiaus kelias - reikalauja fizinės ištvermės, bet kunigas ir maldininkai viską ištveria. Barokinėje bažnyčioje

Vilniaus katedra

ant Jeruzalės kalvos skamba galingas Prano Bieliausko bosas, net pušys linksta.

... O štai gilaus liūdesio valandą (1934 m.) jis stovi prie bičiulio kapo. Bendražygiui skirti žodžiai piešia tipišką Vilniaus lietuvių - idealisto paveikslą. Dienoraštyje rašoma: „*Sekmadienis. Po piet nuėjau aplankyti ŠŠ Ap. Petro ir Povilo kapus. Ten neseniai palaidotas mano mylimas Draugas kun. Petras Kraujalis. Stojau prie kapo tik ką supilto šviežiai. Atrodo, kad jo širdis dar šilta ir jaučianti. Kažkoks tikėjimas verčia mane prabilti prie jo, nors žinau, kad neatsilieps. (...) Noriu šaukti balsu kun. Petre! Tu, kuris neseniai stovėjai mūsų bare ir dargi priešaky kovodamas dėl Lietuvos ir Bažnyčios! Kiek dėl mokyklos mūsų parašė raštų, netgi asmeniškai vykai Varšuvon, ginti mūsų šventus reikalus. Ir Genevą pasieki skelbti Lietuvos vardą. Atrodė, kad pasitikėdamas savo proto, kūno jėgomis ir teisybės dėsniais grumiesi su Tėvynės ir Bažnyčios priešais iki paskutiniosios. Tuojau po Velykų atgulei patalan iš kurio jau nebeapsikėlei. (...) Baltos razetos rodo T. tyrą sielą; varpų vainikas mus moko, kad ilsisi čia Lietuvos artojų sūnus, dėl kurio T. gyvenai ir kovojai. (...) Per greit, brole, apleidai mus vargšus. Vilniaus krašto dirvonai dar nearti stovi, o kruša dažnai ją muša. Tu pridudavai mums drąsos, nenusimindamas. Bet ne aš vienas čia liūdžiu. Liūdi Tavęs visa Lietuva, o ypač T. artimi prieteliai dažnai ašarose plūsta. (...) Su Diev. Ir aš T. palieku vieną. Mes dar turime kovoti!*“ (184 p.)

... Didžiulį darbą nuveikė kunigas, rinkdamas tautosaką, užrašinėdamas lietuvių dainas Vilniaus krašte, nykstančios lietuviybės plotuose, kur, pasak jo, „*miškai, vandenys, kalnai, kovos, vargas, - vis tai veikia mūsų žmones ir tuo pačiu atsiliepia į mūsų dainų melodijų charakterį*“. Jis užrašė per 3000 dainų, nemaža komiškų ar graudžių nuotykių patyrė, nes kunigas ne tik kruopščiai užrašo dainas ir jų variantus, bet su meile, gauduliu ar humoru piešia pačias tautos lobių saugotojas, charakteringus Vilniaus krašto tipažus.

Kantrus skaitytojas, įveikęs nemažą formato 700 puslapių knygą su bažnytinio gyvenimo ir įvairių organizacijų veiklos aprašymais, su išblukusiais nepažįstamųjų siluetais, lieka dosniai atlygintas: jis gali savo akimis matyti, širdimi pajauti, iš lėto stebėti, kaip per miestą žengia Laikas ir Istorija. Štai

gyvas liudijimas tų nelemtų dienų, kai Istorija dar tikrai lošė savo partiją - kokios kortos lems Vilniaus likimą?

1920 VII-9: „*Lenkų tarpe smarkiausias judėjimas. Mieste paskelbtas karo stovis. Bėga iš Vilniaus valdininkai, jų šeimos, nešdinasi pasauliečiai. Tarėsi lenkai su lietuviais, tačiau prie nieko nepriėjo. Mat lenkai nori tik gauti, o nieko neduoti. Sako, padėkite mušti bolševikus, po to susitarsime. Lietuviai gi, kai ožiai, užsispyrę, reikalauja Vilniaus ir rubežių patikrinimo juos neštinasi. Universiteto kieme agitacinis mitingas - stoti į kariuomenę ir kovoti prieš bolševikus. Gatvėse eisenos, šūkavimai. Trys mergaičių būriai (legionistės) šautuvais ant pečių nešinos apleidžia Vilnių. Jų vaizdas menkas. Trys tankai Botanikos sode sukiniėjasi.*“ (13p.).

1920-ųjų liepa - tai nuolatiniai ginkluoti susidūrimai tarp lenkų - lietuvių - bolševikų. Dar nežinia, kas ką įveiks,

kas laukia Lietuvos ir jos sostinės, ką nutars pasaulio galingieji... Vilniaus centre, patekęs į kryžminę ugnį tarp legionierių ir kazokų, kunigas priglobia po savo pelerina išgąsdintą vaiką, stebi karo veiksmus iš pažįstamo balkono Arsenalo (Vrublevskio) gatvėje, laimingai išvengęs kulku, suvalgo kelias porcijas ledų, kuriuos jam pasiūlo lenkė pardavėja Bernardinų sode (vis viena niekas neperka!). Tarp susišaudymų jis lanko pažįstamus Pilies gatvėje (pats jis gyvena Oranžerijos, dabar Šiltadaržio gatvėje), o vyskupo Jurgio Matulevičiaus prašomas, per kulku lietuvių mėgina nusi-gauti į Žvėryną... Vilniuje sumaištis. Ir štai - lietuviai perima Vilnių! 1921-VIII-27d. metraštininkas pasakoja: „*Vakar vakare prie 21 patrankų šūvio iškelta Gedimino kalne Lietuvos trispalvė vėliava. Visa valdžia perduota lietuviams. Miesto gatvėmis vaikšto žygiuoja mūsų karių būriai dainuodami. Bolševikai ką vežė išsivežė. (...) Po keturiasdešimt trijų dienų bolševikų valdymo visi atsikvėpė. (...) Visur skamba, tik klausyk ir gėrėkis*“. (20 p.)

Bet... Vilnius jau lenkų rankose. Želigovskis, Pilsudskis, ilgi nelaisvės metai...

1922-VIII-13 d. įrašas - maironiška rauda, širdies malda: „*Žlugo mūsų senovės didybė; nėra krivių ir vaidilučių. Jų aukurai išgriauti. Jie palaikė lietuvių. Dabar visų apie Vilnių gyventojų dvasios iškreiptos: suktybėmis ir apgaule nustūmė mus šalin; sugyvenimą ir meilę pakeitė neapykanta. O mūsų vadai tik iš tolo žiūri į Vilnių, kai tas Mozė vedamas savo tautą per dykumas žiūrėjo į pažadėtąją žemę. O, Vilniau, kiek dėl tavęs naktų nemiegota, kiek ašarų išlieta, kiek jaunų vyrų gyvybę dėl tavęs padėjo! Į tave mūsų akys pražiūrėtos, rankos ištiestos su malda širdy. Kas skausmo širdies neturėjo dėl kovų už Vilnių, tas menkas lietuvis!*“ (51 p.).

Beveik detektyvinė dienoraščio atsiradimo istorija nepaaiškina, kodėl rūpestingai datuotame rankraštyje trūksta kai kurių metų, tuo pačiu ir labai svarbių istorinių įvykių. Nežinome, ką Pranas Bieliauskas tuo metu išgyveno, ką veikė, ką matė, ką galvojo? Kaip gaila šiandien tą nesančią dienoraščio puslapių - gal išplėstų, paslėptų, o gal konfiskuotų, sunaikintų? Nėra keturių svarbių ketvirtojo dešimtmečio metų (ir 1939 m. tekstas baigtas rašyti X.26, nesulaukus sostinės triumfo dienos). Nėra nei 1940, nei 1941, nei 1945... Tačiau smulkiai ir vaizdingai aprašomas karo pabaigos epizodas - generolo Juozo Plechavičiaus kariuomenės įžengimas į Vilnių 1944-ųjų balandžio 1-ją dieną.

Nukelta į 7 psl.

Apie pasaulį, kuris mums priklauso

Kalba akademikas, profesorius, fizikos hab. daktaras **Jonas Grigas**

Aldona Žemaitytė. **Esate, kaip sakoma, čionykštis... Varėnos rajone, Kabeliuose, kaime, kurį supa pušynai, bet po erdvius laukus vėjas nešioja smėlį, prabėgo Jūsų vaikystė. Pakeleiviui Kabeliai atrodo didelis, išsišakojęs lyg koks aštuonkojis, kaimas. Gal tik pirmas toks įspūdis... Atostogas leidžiate vienos iš tų atšakų gale, tėvų sodyboje – prižiūrėtoje, išpuoselėtoje, skoningai sutvarkytoje.**

Čia ilgai gyveno Jūsų tėvai, prieškarinio Lietuvos darbštūs, tvarkingi ir – pagal išlikusius trobesius spėju – stiprūs ūkininkai, kaip ir visi išgyvenę pokario baisumus, apie kuriuos dabartinės kartos jau nieko nenučiuokia. Iš čia išėjote į mokslus, kurių siekėte, tvirtai žinodamas ko norite. Talentas, darbštumas ir aiškus gyvenimo tikslo žinojimas išvedė Jus į pasaulinius mokslo vandenis. Ar mėgstate nors retykais suvesti savo gyvenimo balansą?

Jonas Grigas. Visą sąmoningą gyvenimą žvelgiau tik į priekį. Visada turėdavau tikslą, o jį pasiekęs, keldavau sau naujus tikslus. Tie tikslai buvo moksliniai tyrimai, moksliniai projektai, mokslo žinios, kurių siekiau, ir mokslinės idėjos, kurias norėdavau patikrinti. Jų įgyvendinimui su kolegomis sukūrėme mikrobanginės feroelektrikų ir fazinių virsmų spektroskopijos laboratoriją, kuri neturėjo lygių Europoje. Kitų idėjų patikrinimui važiuodavau į kitas pasaulio šalis. Įgyvendinus vienas idėjas, kildavo kitos, o laiko suvesti savo gyvenimo balansą nebuvo. Jį suveda pats gyvenimas... saulėlydyje.

A.Ž. Kaip įvertintumėte savo veiklą įvairiuose gyvenimo etapuose? Kuriuose buvote pajėgiausias ir fizine, ir intelektualine prasme?

J.G. Kiekvienas žmogus savo gyvenime apsuka gyvenimo pusratį, pradžioje laipteliais kildamas aukštyn: gimsta, žaidžia, mokosi, įgyja patirties ir išminties, kuria šeimą, sprendžia savo gyvenimo ir visuomenės problemas. Po to nuo viršūnės leidžiasi laipteliais žemyn. Apie 40 – 50 savo gyvenimo metų žmogus būna to gyvenimo pusratio, arba savo fizinių, protinių ir intelektualinių galių, viršūnėje. Tai buvo būdinga ir man.

Pirmąją fizikos daktaro disertaciją apgyniau būdamas 30 metų, habilituoto daktaro disertaciją apgyniau būdamas 42 metų, 44 metų tapau profesoriumi. Paruošiau 14 fizikos daktarų, kai kurie jų tapo habilituotais daktarais ir profesoriais bei docentais. Feroelektrikų kristaluose atradome daug naujų reiškinių ir savybių, paskelbėme šimtus mokslo darbų pasaulio žurnaluose. Priminsiu, kad feroelektrikai yra perspektyvios telekomunikacinių technologijų medžiagos. Mūsų feroelektrikų ir fazinių virsmų tyrimai buvo gerai vertinami pasaulyje, todėl buvau kviečiamas į pasaulines konferencijas ir simpoziumus. Kviečiamas bendriems moksliniams tyrimams, paskaitoms ir seminarams Europos, Amerikos, Japonijos, Indijos ir kitų šalių universitetuose. Mūsų mokslo darbus spausdino geriausi pa-

Akademikas, profesorius, fizikos hab. daktaras Jonas Grigas

saulio žurnalai. Laboratorijos kūrimas, paskaitų skaitymas, vadovavimas diplomantams ir doktorantams, mokslinių projektų vykdymas, mokslo straipsnių rašymas ir gautų rezultatų pristatymas dešimtyse pasaulio konferencijų nepalikdavo laiko asmeniniam gyvenimui. Knygoje „Pažinimo keliais“ (2013) aprašiau, koks gyvenimas laukia mokslo kelią pasirinkusio žmogaus. Rašiau, kad jaunimas suprastų, kam skiria savo gyvenimą besirenkantis mokslininko profesiją.

A.Ž. Dažnai kartojama stereotipinė frazė, kad intelektas priklauso mokslininko tipui, o emocijos – menininkui. Ar tai dėsninga ir nulemta genetikos? O gal tik atsitiktinumų virtinės pasekmė? Kaip apibūdintumėt savyje šias dvi, iš pirmo žvilgsnio viena kitai prieštaraujančias, psichofizines asmenybines savybes?

J.G. Intelektas yra būtinas kiekvienai kūrybinei veiklai. Jei jo trūksta – kūryba yra blanki, busi vidutinybė visur – moksle, mene, muzikoje, sporte ir t. t. Kiekvieno žmogaus darbas yra vertingas, bet pasaulio varomoji jėga yra asmenybės, išsiskiriančios iš vidutinybių. Ne tik intelektą ar emocijas, bet ir

daugelį žmonių savybių lemia genetika ir aplinka.

Bet mokslininkas ir menininkas nėra prieštaringos asmenybės, nors mokslas ir menas yra skirtingos kūrybos sritys. Muzika ir dailė yra emocijų išraiška. O mokslas – sisteminga žmonių veikla. Mokslininkai renka žinias apie pasaulį ir kondensuoja jas į patikimus dėsnius ir taisykles. Mokslo laiku tą veiklos sritį, kurią anglosaksai vadina *science*. Mokslas apibūdina pasaulį. Jis atskleidžia, kaip veikia gamta nuo mažiausių materijos dalelių iki visatos ir mūsų pačių bei mūsų minčių, ir kaip viskas tarpusavyje susieta. Mokslas įgalina numatyti, kas tam tikromis aplinkybėmis gali atsitikti. Tai ir sudaro mokslo grožį. Mokslas keičia mūsų gyvenimą, atskleidždamas gamtos tvarką ir grožį. Tad mokslas atskleidžia subtiliausias Kūrėjo meną. Moksliniai tyrimai tam tikra prasme yra meno rūšis. Mokslininkas dažnai galvoja kaip poetas. Jis stovi prieš lentoje prirašytų formulių gausą ir mato sudėtingiausias reiškinius, kaip dailininkas, stovėdamas prieš molbertą, arba kaip rašytojas, apmąstydamas ir jau vaizduotėje regėdamas savo kūrinį. Žiūrėdamas į formules ar grafikus mokslininkas taip pat patiria emocijas, savo vaizduotėje ieškodamas reiškinių paaiškinimo arba išvadų, klausimų ir atsakymų. Kūrybos ly-

gis moksle, kaip ir mene, priklauso ir nuo vaizduotės, ir nuo talento.

Kur mes šiandien būtume be mokslo? Ar galėtume patogiai gyventi be mokslo vaisių – elektros, radijo, televizoriaus ir telefono, mašinų, traukinių ir lėktuvų? Mokslas veikia kasdien mūsų gyvenimą labiau nei menas. Mums reikalinga mokslo pažanga, kad išgyventume besikeičiančiame vis sudėtingesniame pasaulyje. Mokslas lemia visuomenės gyvenimo būdą ir ateitį.

Tačiau mokslas yra už visuomenės vidinio žiedo ribų. Vakarų civilizacijos kultūrinis centras dažniausiai sukasi apie menus, o mokslas skrieja saugioje nuo jų orbitoje. Manau, kad XXI amžius išliks ateinančių kartų atmintyje ne dėl šiuolaikinio džiazo ar dailės, o dėl mokslo pasiekimų ir jo pagindytų technologijų. Ironiška, kad mokslui sėdint paskutinėje kultūros eilėje, jo nuostabūs vaisiai – mikrofona, telefonai, garsiakalbiai, radijas, televizija, kompiuteriai ir kitokios elektronikos priemonės klesti menais besiremiančioje kultūroje. Paradoksalu: kuo labiau mokslui sekasi kurti menams tarpininkaujančią aplinką, tuo labiau jis netenka kultūrinės reikšmės. Tačiau mokslas ir kultūra yra dvi vieno medžio šakos. Didelis visuomenės turmas yra žmogaus intelektas, kokia forma jis besireiškė. Intelektas ir emocijos būdingos mums visiems, tik šias savybes nevienodai išpuoselėjame ir nevienodai leidžiame joms pasireikšti.

A.Ž. Kuris gyvenimo etapas Jums buvo kūrybingiausias ir įdomiausias?

J.G. Kūrybingiausias ir įdomiausias gyvenimo etapas buvo esant minėtame gyvenimo pusratio arba savo fizinių, protinių ir intelektualinių galių viršūnėje. Bendravau su daugelio šalių garsiais mokslininkais ir mokiausi iš jų, keitėmės tarpusavio vizitais ir idėjomis, tikrinome jas, kartu bėrėme grūdus į bendrą pasaulinio mokslo žinių aruodą. Su daugeliu tų žmonių ryšiai nenutrūko iki šiol. Kai kurie jau paliko šį pasaulį. Lipdamas gyvenimo rato laipteliais žemyn ir prieš keletą metų tapęs Vilniaus universiteto profesoriumi emeritu, įgijau teisę daryti tik tai, kas patinka.

Manydamas, kad kiekvienas mokslininkas per dešimtmečius sukauptų mokslo žinių neturi teisės

Grigų sodybos fragmentas.

Aldonos Žemaitytės nuotraukos

Nukelta į 5 psl.

Atkelta iš 4 psl.

slėpti, nes joms įgyti visuomenė iš mokesčių mokėtojų pinigų skyrė daug lėšų, tas sukauptas žinias stengiuosi skleisti visuomenei mokslo populiarinimo knygomis. Parašiau mokslo populiarinimo knygas „Kiek trunka sekundė“ (2011, 2012, 2013), „Kokiame pasaulyje gyvename“ (2012), „Pažinimo keliais“ (2013). O šių metų gale pasirodys knyga „Ateitis jau atėjo“. Todėl kiekvienas gyvenimo etapas arba laiptelis buvo kūrybingas ir įdomus.

A.Ž. Ką labiausiai branginate savo šeimoje, bendradarbiuose, visuomenėje, aplinkoje?

J.G. Pasaulyje pagrindinės žmogiškosios vertybės susijaukė. Net kas prasideda ištikimybės priesaika, dažnai baigiasi išdavyste. Todėl labiausiai branginu artimųjų, bendradarbių ir visų žmonių sąžiningumą, meilę vienas kitam, atvirumą, darbštumą, punctualumą, žodžio laikymąsi, tiesos sakymą, t. y., tas savybes, kurios žmogų daro žmogumi, kuriuo galima pasitikėti ir į kurį galima atsiremti.

Aplinkoje vertinu grožį ir natūralią harmoniją. Pabuvojęs daugelyje pasaulio gražių šalių supratau, kad prisilietimas prie grožio žmogų daro gražesniu savo vidumi. Ažuolų ir liepų apsuptoje savo kaimo sodyboje matau daugiau grožio, harmonijos ir ramybės nei mieste, kuriame atitrūkė nuo natūralios aplinkos, mūriniuose narveliuose uždaryti žmonės kvėpuoja automobilių išmetamosiomis dujomis ir rungtyniaudami dėl būvio nuolat kenčia dėl streso.

A.Ž. Daug vasarų leidžiate savo tėviškėje Kabeliuose. Išpuoselėjote sodybą, kuri gali būti parodomąja, pavyzdine visiems, kurie ne tik jaučia trauką tėviškei, bet ir turėdami įgimtą estetinį jausmą, stengiasi puoselėti grožį. Ką manote apie tokias tėviškes ne tik Dzūkijoje, bet ir visoje Lietuvoje? Ką pasiūlytumėte žmonėms, norintiems jas atgaivinti?

J.G. Tikrai visada daug laiko leisdavau ir dar daugiau užsibūnu dabar Dzūkijos pušynų apsuptame tėviškės vienkiemyje Kabeliuose. Tačiau nematau, kad aš sodybą išpuoselėjau. Sodybas išpuoselėja turtingi aukšti valdininkai ir politikai bei žmonės, pralobę ne iš atlyginimo. O iš algos gyvenantis profesorius turtingas nebūna. Mano tėvas buvo tvarkingas žmogus, ir aš stengiuosi siekti tiek prižiūrėti tėvo paliktą sodybą, palaikyti jo tvarką. Manau, kad tėvų atminimas tiek Dzūkijoje, tiek bet kur kitur yra ne paminklinis akmuo kapinėse, bet jų darbų tęsimas ir darbo vaisių išsaugojimas. Net jei tie vaisiai yra tik namas ar sodybą supantys tėvų sodinti medžiai.

Nesuprantu tų vaikų, kurie, palikę griūčiai savo tėvų sodybas, sulūžusias tvoras, šlaistosi miestuose ar miesteliuose, kartais net neturėdami darbo. Manau, kad jie negerbia nei savo tėvų, nei savęs. Atitrūkė nuo savo šaknų jie greit tampa socialiai pažeidžiami. Pravažiuojant pro kaimus, graudu matyti griūvančius namus, kai žinai, kad keletas vaikų gyvena aplinkiniuose miesteliuose. Būtų gražu ir prasminga, jeigu vaikai, nors išėję į pensiją, grįžtų į tėviškes ir atgaivintų tėvų sodybas. Jie pagerbtų tėvų atminimą ir papuoštų Lietuvą.

A.Ž. Ką Jums reiškė ir tebereiškia Jūsų tėvai ir vaikai?

J.G. Tėvai man suteikė ne tik gyvybę ir sąlygas sunkiais laikais įgyti išsimokslinimą. Sunkiai dirbdami nederlingą Dzūkijos žemę, augindami javus ir gyvulius, keturis kartus per mano gyvenimą okupantų lenkų, rusų, vokiečių ir vėl rusų engiami, skriaudžiami, gąsdinami ir plėšiami, savo pavyzdžiu ir gyvenimu sukūrė ir man įdiegė esmines moralines ir etines normas – požiūrį į gerį ir blogį, tiesą ir teisingumą, meilę, darbštumą ir sąžiningumą bei dorą ir garbingo gyvenimo prasmę. O dvi mano dukros Asta ir Rūta yra mano gyvenimo taša. Norėčiau, kad jos perimtų mano gerąsias savybes ir išmestų iš savo gyvenimo mano būdo trūkumus. Žinoma, aš jas myliu ir džiaugiuosi jų sėkme, džiaugiuosi vaikais, kurie perima minėtąsias moralines ir etines normas.

A.Ž. Popiežius Pranciškus išsitarė, kad pasaulis stovi ant trečiojo pasaulinio karo slenkščio. Ar Jums neatrodo, kad tas trečiasis pasaulinis karas, tapęs permanentiniu, jau pergalingai žygiuoja per Afrikos, Europos ir Azijos žemynus?

Grigų sodyba su bičių aviliais

J.G. Žmonės per amžius kariavo. Dabar vykstantys lokaliniai karai įvairiuose žemynuose yra dar ne trečiasis pasaulinis karas. Bet šie vietiniai karai gali jį įžiebt. Rusijos informacinis karas ir kibernetinės atakos nori sugriauti pasaulio tvarką. Dabar nėra didesnio pavojaus žmonijai už karą. Karą suprantant kaip militarizmą, karo kultūrą, armijas, ginklus, karo pramonę, karo politiką, jo planus, atnešamą žalą ir propagandą, kuri mirtinus konfliktus paverčia ne tik galimais, bet ir tikėtinais. Karas didina kitas problemas, įskaitant klimato kaitą, skurdą, priespaudą ir ligas – tiesiogiai arba naudojant brangius gamtos išteklius.

Ne klimato kaita, atmosferos tarša, spartus žmonių skaičiaus pasaulyje didėjimas ir žmonijos senėjimas, priespauda, skurdas, nelygybė, badas ar ligos ar net pavojingiausias Ebolos virusas kelia didžiausią pavojų. Didžiausias nelaimės atneša karas. Karas gilina kitas problemas. Karas sugriauna demokratiją ir skatina tironiją bei fanatizmą, žudo, kamuoja ir nuskurdina žmones, nuniokoja gamtą. Karas yra kertinis problemos akmuo, kurio išnaikinimas padarytų kitas socialines problemas daug lengviau įveikiamas. Karas yra visiškas žmonių kūrinys, žmonių pasirinkimo produktas. Bet koks karas baigtųsi rytoj, jeigu santykinai maža žmonių grupė pasaulyje nuspręstų jį baigti. Karas yra baisus moralinis nusikaltimas. Karas paverčia žmones veidmainiais, o žmonijos progresą – parodija. Negalime vadinti civilizuoatomis tų šalių, kurios kursto ir tęsia karus, arba jais grasina.

Deja, turime gyventi šalia tokios šalies. Žinoma, karo aukų skaičius nuo XX amžiaus pirmosios pusės labai sumažėjo. Per pastaruosius kelis dešimtmečius karai pražudė mažiau žmonių nei vėžys ar automobilių avarijos. Bet atominių, bakteriologinių, cheminių ir kitų modernių ginklų prikimštame pasaulyje, kaip niekada anksčiau, naikinančio karo galimybė išlieka reali. Pasaulinis karas pakeltų tuos masinio žmonių naikinimo ginklus. Prievartos pasaulyje yra per daug ir ji nuolat eskaluojama. Amerikiečiai turi didžiausią karinę galią pasaulyje. Jie kovoja su terorizmu, o gimstanti Islamo valstybė ir Rusija gimdo terorizmą. Rusijos tankais, artilerija ir raketomis

ginkluoti „astogaujantys“ žalieji žmogeliukai ir desantininkai „netyčia“ atsiranda kitose valstybėse, o prezidentas Putinas jau grasina pasauliui atominiu karu.

Jeigu amerikiečiai kovoja su kitų šalių teroristais, tai rusai, kariaudami nepaskelbtus karus Gruzijoje, Kryme ar Ukrainoje, žudo taikius žmones, kaip XX amžiaus pradžioje bolševikai žudė nenorėjusius tapti mankurtais. Dauguma žmonių karą laiko nuolatiniu žmonių egzistavimo reiškiniu. Bet šis fatališkas požiūris yra klaidingas, nes jis įamžina karą, atimdamas žmonėms drąsą siekti sprendimų. Kiekvienas sveikos psichikos žmogus nori taikos. Jei visi žmonės siektų baigti karus, tai žmonija išspręstų šį didžiausią iššūkį ir nusimestų virš galvų nuolat ant plono siūlo kabantį Damoklo kardą kilti trečiajam pasauliniam karui. Daugelis žmonių pamiršo, kad jau kelis dešimtmečius pasaulinio atominio karo laikrodys rodo vos keletą minučių iki vidurnakčio (iki katastrofos). Ir popiežius Pranciškus ne be pagrindo tai priminė.

A.Ž. Dėkodama už turiningą pokalbį, linkiu akademikui Jonui Grigui būsimos knygos sėkmės, Kūrėjo suteiktos sveikatos, išminties šviesos, kad savo patirtį žmonėms perteiktų naujomis knygomis arba paskaitomis. To ypač reikia jaunimui, klaidžiojančiam sumaterialėjusio pasaulio labirintuose.

„Merkio kraštas“, 2014 m. spalio

VYTAUTAS MAČERNIS

VIZIJOS

ižanga

Į žemę piktas vakaras atėjo,
Toks baisiai svetimas ir neramus,
O ten už lango blaškosi klajoklis vėjas
Ir lyg keleivis beldžias į duris.

Bet aš vidun jo niekad neįleisiu,
Duris užversiu dar tampriau -
Aš pilnas nerimo, kažko pasilgęs baisyai,
Paskendęs vakaro rimty, mąstau

Apie šią žemę ir kalvas suartas,
Ir iš storų sienų pastatytus šiuos namus,
Ir žmones einant iš kartos į kartą -
Tuos žmones jaunus, pranašius.

Menu jų vasaros auksinį derlių,
Gegužės mėnesio naktis brandžias,
Laukus, priėjus pjūčiai, grūdą berly
Ir kuriančių žmonių kančias.

Tai plazda jie šio vakaro šešėliuos,
Ryškėja mostai ir galia
Ir pamažu atgimsta vėlei,
Atgimsta vėlei per mane...

Šarnelė, 1939

Mačernis, Vytautas. Vizijos: pomirtinė poezijos knyga / spaudai paruošė Vytautas Saulius. - Roma: Centrinis lietuvių k-tas Italijoje, 1947..

Didieji išbandymai (2)

Ištrauka iš rašomos knygos

Astrida Petraitytė

Tęsinys. Pradžia 2014 m. spalio 18 d. „Kultūroje“

Nustatyta valandą esi kokio KGB kariuomenės praporščiko vedamas į tualetą – turi pasistengti prie šio grafiko prisitaikyti. Tualete – eilė skylių, be jokių užtvarų; sargybiniai stebi pro akutę duryse. Valgyti gauni triskartį į dieną – jau jokių batonų, dažniausiai sriubos, bet jos, sočios, nors ir neskanios, gali paprašyti ir antros porcijos, dykas sėdėdamas net gali nusipenėti... Antro patiekalo retai sulauksi, tik ketvirtadieniais žuvies gabalėlis. Duoną, forminę, gauni „naminę“ – čia pat kepama. Bet Algirdui jos rūgštumas greit atsirūgo – ėmė deginti rėmuo. Bandė ją valgyti pasidžiovinęs, ne ką gelbėjo. Kaimynas mafijozas gebėjo apsimesti ligoniu – o šiems buvo skiriama balta duona. Tad vykdavo mainai: balta duona į rūkalus.

Vandens per abu gaudavo virdulį į dieną – be griežtų instrukcijų, kaip jį panaudoti, nori gerk, nori prauskis (po dušu apsipraust esi nuvedamas kartą į savaitę). Vieną kartą į savaitę privalo išplauti kamara – tuo pačiu vandeniu. Algirdas sumanė suderinti abi higienines procedūras – pasitiesia ant grindų skudurą ir, atsistojęs ant jo, apsipila šaltu vandeniu iš virdulio, bent šiek tiek atsigauna nuo vasarinės tvankumos kameroje, o po to sušlapusiu skuduru iššluosto kamara...

Bet šie kalėjimo „kurortai“ Algirdui per gerkelę lenda ir dėl priverstinio nejudrumo – tiek metų vasaromis melioracijos grioviuose treniravus raumenis, trynus dalgiakočiu delnuose nuospaudas, stauga esi numestas lyg pelų maišas kampe! Kūnas, regis, staugia, reikalaujamas fizinio krūvio.

Kaliniai išvedami pasivaikščioti – teoriškai valandai, praktiškai maždaug 40 minučių – į vidinį kiemelį, suskirstytą į keturis boksus, viršų uždengtus vieliniu tinklu. Atsidūręs čia nieko, be sienų, nematai, lyg būtum šulinio dugne. Girdi mašinelių kalenimą pro atvirus langus – aido sustiprintą nelyg kulkosvaidžio papliūpas. Tilteliu virš bokšų vaikšto sargybinis, stebėdamas iškart keturis kambario dydžio aptvarėlius. Vidury bokso suoliukas, gali bėgioti aplink jį, kūną išjudinti norėdamas. Kaimynas mafijozas paprastai neatitrukdamas nuo suoliuko rūkydavo, o Algirdas dalijo tą laiką pusiau: sportui ir maldai. Vieną kartą lyg ano, gyvojo, pasaulio žinia, iš aukštybių ant cementinių bokso grindų atsklendė žalias medžio lapelis... Suspaudė jį delne nelyg dovaną iš Aukščiausiojo.

Tardymai, žinia, kalėjime yra esminis tavo stiprybės išbandymas.

Tardymai tokie – lyg tavo operuoja, susiuvu žaizdą, o kitą kartą vėl per tą pačią vietą pjauna ir vėl siuva...

Juk negana pričiupti antisovietinio leidinio redaktorių – jiems reikia išryškinti visus, prie šio

darbo nagus prikišusius. Algirdas jau žinojo neišsėsiuoksis – juk ant tardytojų stalo guli anoniminių *stukačiaus* atneštas mašinraštis su taisymais jo ranka, ką čia benuneigsi. Dabar svarbu buvo neįklampinti kitų, išsukti juos nuo analogiškos lemties. Ne, jis netaps *garvežiu* – tuo tradiciškai po keturių kankynės mėnesių panorstančiu gelbėti savo kailį kitus įduodant (o juk visos KGB bylos – grupinės, tad vienas koks suskydęs narys gali į jų tinklą suvart nemenką būrį).

Tardytojas Antanas Stepučinskas (dabar aukštas pareigūnas generalinėje prokuratūroje) kažkaip perprato, kad galėjau slaptus popierius slėpti uošvijoje (šiaip jis tardant nerodė ypatingo entuziazmo,

Vaizdas pro langą iš kalėjimo vienutės

Astridos Petraitytės nuotr.

buvo tik pradedantis KGB leitenantas). Tuoj pat uošvijoje buvo padaryta grubi krata, netgi palėpėje išplėštos colinės grindys, betgi nieko nerasta. O tuo tarpu tai, kas juos domino, buvo pritvirtinta iš apačios prie paprasčiausio išklebusio lauko stalo, žiemą vasarą stovėjusio sode...

Kgb'išnikai jau žinojo jautriąją jo gyslelę, kurią vis pasistengdavo pažirinti – Tėvas! Jis irgi čia kalė, kankinasi! Taip galėjo suprasti iš tardytojų užominių, nors tiesmukai ir nebuvo pasakyta. Ir kai mafijozas imdavo traukti vieną cigaretę po kitos – keturiasdešimt į dieną, o dūmai regimu sluoksniu susitvenkdavo rūšio kameroje, Algirdas skaudžiai vaizdavosi savo vietoje Tėvą, jaunystėje sirgusį džiova – aštuoniasdešimtmečio sveikata tiesiog neatlaikys ir kelių mėnesių... Savo kaimynui jis neatsargiai prasitarė, kad vaikščiodamas *bokse*, kita-

me girdi kosėjimą, labai panašų į Tėvo – jei Tėvas čia, tai neatlaikys... O mafijozas kuo užtikrinčiausiai paliudijo: matęs, kaip vedė žmogų languotais marškiniiais – būtent tokiais, kokius vilkėjo senasis Patackas... Tik paskui Algirdas susivokė, kad čia neįmanoma koridoriuje vienam kaliniui pamatyti kito – sargybinis, tavo vedamas tais kampuotais koridoriais, šūkiuodamas iš tolo praneša, kur judate; jei pro tavo turi praveisti kitą – esi pastatomas veidu į sieną, rankos už nugaros, jokių pasidairymų, arba esi įkišamas į *boksq...* Kalėjimas juk ir vadinasi – izoliatorius.

Bet tuomet – įtikėjo, kad Tėvas sėdi. Juk ir laisčių nuo jo negauna – o juk leidžiama... Iš tardytojų vis sulaukdavo užominių: blogai elgsies – Tėvas irgi sėdės... Tęsiasi savaitė po savaitės ir po kelių mėnesių tokio nerimo: kaip ten Tėvas? – Algirdas jau visai sau vietos neberanda, atrodo, nebeatlaikys tos kančios...

Bet vieną kartą, bevaikstant kiemelyje, jam stauga lyg nušvito: čia Tėvo nėra! Taip, nėra! Iškart širdį slėgęs sunkumas nuslūgo, tarsi visa, kas svarbiausia, būtų išsisprende. Sugrįžęs mafijozui tvirtai pasakė: „Tėvo čia nėra, aš tai žinau“. Tarsi stebuklas būtų nutikęs, išklaudytos jo maldos į palaimintąjį Jurgį Matulaitį... Ir kosėjimai liovėsi, ir laiškas iš Tėvo netrukus atėjo. Paskui susivokė – juk tai įvyko per Šventojo jubiliejų! Sutapo datos!. Vėliau sužinojo: Tėvas, atvažiavęs iš Kauno, nieko daugiau negalėdamas padėti, stovėdavo prie tų eglaičių, ties rūsiu ir meldavosi.

Baisiosios bausmės už blogą elgesį – karcerio, Al-

girdui pavyko išvengti. Pokario kalinius girdejo liudijant: stovi tame karceryje ant stulpelio, aplink vanduo, miego palaužtas nukrenti į tą ledinį vandenį, vėl ropštis stypstoti... Dabartinius karcerio „komfortus“ buvo probėgšmais užmatęs: gliaumėta kamara su skylė – tualetu grindyse, nei atsigulti, nei atsėsti kur... Dabar gi buvo naudojamas kankinimas karščiu – buvo tokia kamera, kur vidurvasary radiatoriai – dideli, senoviški net spirgėjo, tad guli visas prakaito ir žiopčioji, dūsti kaip žuvis, išmesta ant kranto.

Dar žinojo esant spec. patalpą – turbūt mušyklą; nedidelį kambarėlį, storai išmuštą porolonu ir dirbtine oda. Vis dėlto kartais riksmas prasiškverbdavo ir jų kameron... Dviejų trijų žmonių – kalinio ir jį lydincio ar poros lydinciuojų iš koridoriaus ataidintys žingsniai buvo įprastas tylos pajvairinimas (patį Algirdą eskortuodavo dviese, mafijozui užtekdavo vieno sargybinio palydos). Neįprasčiau buvo išgirsti viso būrio trepsėjimą, patyrė, kad šėšiese į tualetą ir atgal veda žudiką, užmušusį aktorį iš sovietinės Azijos, Rytų kovų meistrą.

Algirdas žinojo neišsvengsias ilgesio – sielai veržiantis pro grotuotą langą, už kurio – Laisvė, kokiais riboženkliais apdaigstyta ji bebuvus, už kurio tiesiog – Gyvenimas! Ypač paširdžius sugriebdavo vakarais – prietemoje už lango dunksantys eglaičių siluetai, į medžius nakčiai tupiančių paukščių liūdnas klegėjimas... Mafijozas jau snaudžia, o tu toks vienas, vienišas, įmestas – tarsi išmestas iš Pasaulio į išėjimo neturincią kloaką... Jau buvo pamiršęs, kada verkė – gal vaikystėje, dabar kone kiekvieną vakarą braukė, pasmerktumo, artimųjų ilgesio ašaras, jų nesigėdindamas. Taip ryškiai iškildavo brangiųjų vaizdiniai, vaikų balsai, jų gležni kūneliai kartu su pjauvančiu suvokimu: nebematysi. Nepaliesi ir nebūsi paliestas, nepaguosi ir nebūsi paguostas, o skaudžiausia – negalėsi mylėti, negalėsi perteikti jiems savo meilės, kurios esi sklindinas... Gal po kelerių metų, po dešimtmečio – bet šiame *dabar* juodume tai nepaguodžia.

KGB kalėjimo durys iš Okupacijos muziejaus Taline, Estija

Pabaiga kitame numeryje

Draugo Fonde ir visuomenėje BRONIUI JUODELIUI - 90

Antanas Dundzila

Dažnai girdime, kad be „Draugo“ fondo šiandien nebūtų „Draugo“. „Sunku įsivaizduoti, kaip „Draugo“ laikraštis būtų sulaukęs 105-erių metų be Draugo fondo pagalbos?“ - rašė M. Remienė š.m. spalio 11 laidoje. Tuo pačiu ypu galima teigti, kad Broniaus Juodelio pastangų dėka „Draugo“ fondas sukaupė milijoną dolerių, dar ir šiandien laikraščiu naudojamų. Š. m. lapkričio 16 d. su Juodeliu esame prikopę prie jo amžiaus sukakties, devynerių dešimtmečių. Gimtadienio progą sveikiname jį, ne tik nusipelnusį „Draugo“ darbuotoją, bet ir platesne prasme mūsų visuomenininką!

Tad pirmiausiai - apie Juodelį „Draugui“ gyvybiškai svarbiame Draugo fondo akiraityje. Esminiai faktai tokie: per septynetą įtempto darbo metų (1993-2000) Juodelio vadovaujama fondo taryba sutelkė leidėjų užsibrėžtą milijoną dolerių. (Palyginimui, nors pinigų vertė anuomet buvo kitokia, 1962 m. įkurtam Lietuvii Fondui milijoną sutelkti truko dvigubai ilgiau, 14 metų.) Jis buvo vienas iš „Draugas Foundation“ įkorporavimo signatarų Illinois valstijoje. Jo vadovojamą Draugo fondo direktorių tarybą 2000 m. sudarė visuomenininkai B. Jasaitienė, dr. P. Kisielius, A. Kurkulis, V. Momkus, M. Remienė, kun. V. Rimšelis, J. Rugelis ir V. Lietuvninkas. Ne tik vadovavo tarybai, bet ir vedė lėšų telkimo kanceliariją, atskaitomybę, plėtojo ryšius su rėmėjais, informavo skaitytojus. Čia jam labai pravertė jo profesinis išsilavinimas komercijos mokslo srityje bei jau ankstesnė patirtis lietuvių organizacijose.

Įkurti Draugo fondą privertė gyvenimas. Mažėjant prenumeratorių skaičiui, redakcijai ir administracijai prireikus kompiuterių ir, apskritai, laikraščio leidybą tebevedant labiau „gaspadoriškai“ be pajamų ir išlaidų kontrolės, augo įsiskolinimai. Kaip kad aiškinta 2005 lapkričio 29 d. „Drauge“, pvz., Juodelio vadovaujama fondo vadovybė skubos keliu išgelbėjo laikraštį, nes dėl neapmokėtų skolų paštas atsisakė priimti dienos laidą išsiuntimui. Fonde Juodelio diegta profesinė disciplina tapo pavyzdžiu ir „Draugo“ leidybiniam aparatui. Fondo sumanytojų ir kūrėjų mintis turėti „Draugui“ atskirą, pagalbinę instituciją tebegyva ir šiandien.

Draugo fondas su milijono dolerių kraičiu buvo bene paskutinis Juodelio pastangų švystelėjimas viešumoje. 2006 m. jis paskelbė, kad dėl sveikatos traukiasi iš pareigų. Šiandien namuose jį slepia senatvė ir negalių našta. Jau beveik dešimtmetis, kai

jo nematome visuomeninės veiklos rateliuose.

O visuomenės ratus ir ratukus Juodelis suko beveik nuolat nuo atvykimo į Ameriką 1949 m. Dar būdamas Vokietijoje įsijungė į skautų spaudos bendradarbių eiles, įgijo pirmąją spaudos darbuotojo patirtį. Pradedant maždaug aštuntuoju dešimtmečiu iki pareigų Draugo fonde, jis pirmininkavo V-ajai Tautinių šokių šventei, LB Švietimo tarybai, dalyvavo JAV LB Krašto valdyboje bei Litanistikos tyrimo ir studijų centro, 1983 m. Pasaulio lietuvių dienų rengimo vadovybėje ir kt.

Būdamas Švietimo tarybos pirmininku, išrūpino JAV valdžios 30 tūkst. dol. paramą lituanistiniam švietimui. Tai buvo pirmoji tokia „dovana iš šalies“. Jai gauti reikėjo pažinti Amerikos etninės mažumoms veikiančias programas bei prašymų, skirtų valdžiai, rašymo labirintus. Platesniu požiūriu, tai buvo išėjimas iš iki tol buvusios „sau – savo rankomis, savo aukomis“ veiklos į galimybes paramai iš už lietuviškojo geto ribų. Tokiam žingsniui reikėjo jau Amerikoje mokslą išėjusios kartos, Ameriką kitaip pažįstančios. Tokiu, universitetą čia pabaigusiu ir dirbusiu pagal savo profesiją, kaip tik buvo Juodelis.

Lietuvai laisvėjant, jis atsisuko į paramą ten vykstančiam judėjimui. Jo iniciatyva buvo įkurtas fondas „Dovana Lietuvai“, 1988-1991 m. surinkęs beveik pusę milijono dol., skirtų Lietuvos Sąjūdžiui, mokslo bei kultūros institucijoms, Lietuvos politikų apsilankymams JAV, nepriklausomybės propagavimui.

Minint Juodelį, negalima nesuminėti jo dalyvavimo lietuvių skautų eilėse. Dar Lietuvoje 1938 m. įstojęs, skautybę jis išsivežė į pokario Vokietiją, jos neapleido Amerikoje. Skautų Brolijoje yra perėjęs beveik visas skautų šakas, ėjo įvairias pareigas. 1964-1967 buvo Brolijos Vyriausiu Skautininku. Čia irgi ieškojo gilesnio skautybės supratimo ir 1965 baigė JAV aukštąją skautų vadovų mokyklą. Apdovanotas visais aukštesniais Lietuvių skautų sąjungos garbės ženklais, 1961 m. už skėstančiojo išgelbėjimą net Gyvybės gelbėjimo kryžiumi (be pavojaus savo gyvybei).

Yra parašęs ir Lietuvoje išleidęs autobiografinio pobūdžio knygą „Kelionė į nežinią“. Taip jam turėjo atrodyti 1944 m. vasara, kai, būdamas 20 metų amžiaus, traukėsi į Vakarus. Šiandien, po septynerių dešimtmečių, jau ne nežinia, bet čia suminėta svarbiausių darbų virtinė visuomenėje. Lietuvos Respublika tai įvertino 2003 m. ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Karininko kryžiumi. Lietuvių skautų sąjunga - 1977 m. Geležinio vilko ordinu. „Draugas“ panašių apdovanojimų nedalija. Jei dalintų, tai Broniui Juodeliui analogiškai tiktų „Draugo Gyvybės gelbėjimo kryžius“. Tokį pripažinimą jis yra užsitarnavęs.

Vilniaus susigražinimas

Atkelta iš 3 psl.

Bieliauskas pasakoja, kaip karo ugnyje dar neižvelgiantys savo likimo, dar kupini spėliojimų ir vilčių vilniečiai skuba į geležinkelio stotį pasitikti generolo J. Plechavičiaus pulkų. Kariai žygiuoja maršrutu geležinkelio stotis – Pylimo gatvė – Ožeškienės (Kudirkos) aikštė. Štai tie dokumentiniai kadrai: „*kuopų vadai apsi-kaišę gautomis iš publikos gėlėmis. Pirmosios kuopos vyrai augaloti, stambūs. Priešaky veda orkestras. Uniforma vokiška. Helmai. Tik ant rankovių ženkleliai trispalviai lietuviški. Kiekviena kuopa (50 as.) turi po 3 kulkosvaidžius lengvus. Po jų važiuoja vežimai maži, prikrauti pėstininkų valizėlėmis. Arkliukai mažiukai kai asilėliai, tik dvi poros buvo geresnių. Paskui vežimą po tris-keturis pėsti. (...) 391 psl. autorius rašo: Man širdis virpėjo ir jaudinosi. Visi kareivėliai jau ne jaunikliai. Eina vėl į Vilnių. Oi, koks didelis skirtumas dabartinių nuo 1939 m. lietuvių kariuomenės pasirodymų! Kareivėliai kai obuolukai. Arkliai ir pakinktai puikūs, nauji. Dabar ubagynas. O vis tik eina į Vilnių ir jo kraštą kovoti su visokiais diversantiškais gaivalais, kurie turtą ir gyvybes naikina... (...) Tikime, kad Gen. Plechavičius visas banditų ir diversantų bandas išgaudys ir išblaškys. Teks gal ne vienam iš čia žygiavusių ir galvelę paguldyti už savo krašto čylybę (...) 16.30 šv. Ignoto bažnyčioje klausėme atvykusio bataliono kareivių išpažinties“. (391-392 p.)*

Skaitydama šias eilutes, matau it gyvą tą legendinę armiją – pavargusią, bet kupiną ryžto. Jie eina Vilniaus vaduoti... Kelintą kartą istorijoje? – klausia Bieliauskas. Susimąstau – kiek nedaug šviesių properšų buvo jo, iš prigimties optimisto, rūškanoje padangėje: okupacija po okupacijos, karas po karo – iš vergovės – į vergovę.

Šiandien, vaikščiodama sostinės gatvėmis, kvėpuodama laisvo miesto oru, jaučiuosi jiems visiems skolinga, todėl trokštu bent mintimis lydėti savo herojų, „Dienoraščio“ autorių į anks-tyvasias „rarotas“ šaltose bažnyčiose, kartu su juo klampoti per žiemiškai pažliugusį miestą į varginančius įvairių komitetų posėdžius ir patarimus, kartu suktis iš beviltiškų situacijų, kurių lenkų valdžia dosniai pažerdavo Vilniaus krašto lietuviams, mokytojams, kunigams, moksliviams. Bet kokių oru – lietuje ar pūgoje, sek-dama paskui kunigą iš prieglaudos į prieglaudą atkampiausiuose miesto pakraščiuose, pabu-vojusi ankštuose lietuvių moksleivių bendrabučiuose, prisiziūrėjusi kalėdinių vaikų „lošimų“, prisivaišinusi saldainiais iš saujos, vil-nietišku „vinigretu“ ir kisieliumi, papildau skriaudų sąrašą, kurį iš savo „brolių“ rankų pa-tyrė tikrieji šios žemės šeimininkai – lietuviai, jų tarpe mano tėvai ir seneliai. Kai kurie kunigo Prano Bieliausko prisipažinimai sukrečia. Esama tokių nevirties pasaužų, kad jo kunigystė, sielovados darbas ir gyvenimas, paskirtas Die-vui, Tėvynei ir artimui, prilįgsta didvyriškumui. Tačiau jis abejoja ir svarsto: „Bet jei kas paims vėliau mano šituos užrašus ir skaitys, tai kas per nauda? Nei juose mokslisčių minčių, nei istoriškai svarbių faktų, nei visuomeninių svarbesnių įvy-kių, kuriuos, tiesą sakant, pažymi spauda. Kvai-lys, gaisro laiką nedirbęs naudingosio darbo. Vie-no mirusio mačiau dienyną, kuriame daugiausia buvo žymėta oro atmainos. Tuščias darbas. Mano panašu, tik kiek kitos rūšies. O vis tik tą kvailybę darau“, – graužiasi kunigas 1934 metais. (191 p.)

Jeigu kunigas Pranas žinotų, kiek žmonių, išsikėlę šūkį „Pažinkime Vilnių“, XXI amžiuje kantriai ir dėmesingai skaitys tą „kvailybę“, tas kasdienes „išpažintis“, kiek žmonių to dienoraščio dėka susigražins nepažįstamą, nepažintą ar prarastą Vilnių, kad galėtų ant tų pamatų statyti naujųjų laikų sostinę – jis nebūtų abejojęs savo rašymo prasmingumu.

Kultūros kronika

XIII festivalio „The Seasons” (Metų laikai) programoje Maskvoje spalio 6-7 dienomis skambėjo lietuvių kompozitorių kūriniai kuriuos atliko profesionalūs lietuvių muzikai. Rugsėjo 29 - spalio 7 dienomis vykusiame festivalyje Mikalojaus Konstantino Čiurlonio, Balio Dvariono, Anatolijaus Šenderovo, Algirdo Martinaičio, Fausto Latėno muziką atliko Rūta Lipinaitė (smuikas) bei Žana Miniotaitė (violončelė). Koncertai vyko Maskvos kompozitorių sąjungos bei Gnesinų muzikos akademijos salėse. Lietuvių kompozitorių muzika bei mūsų atlikėjų profesionalumas buvo ypač gerai įvertinti.

2014 m. spalio 17-19 dienomis Gdanske, tarptautiniame festivalyje „Baltijos iliustratorių susitikimai” dalyvavo Lietuvos iliustratoriai Sigutė Chlebinskaitė, Marius Jonutis ir Rimas Driežis. Šiais metais Baltijos iliustratorių susitikimų tema – lėlių teatras. Iliustratoriai iš Lietuvos ne tik pristatė savo darbus, bet ir vedė didžiulio populiarumo sulaukusias kūrybines dirbtuves. Marius Jonutis ir Rimas Driežis pristatė autoriinių lėlių teatrą bei darbo su lėlėmis metodą, o Sigutė Chlebinskaitė ir Marius Jonutis vedė lėlių kūrimo ir vaikų literatūros iliustravimo dirbtuves „Judantis knygų pasaulio paveikslas”.

2014 m. spalio 18-20 dienomis Lenkijos Silezijos regiono žiūrovams buvo pristatyta Lietuvos Nacionalinio dramos teatro aktorės Birutės Marcinkevičiūtės teatrinė kūryba. Spalio 18 d. Birutės Mar spektaklis „Žodžiai smėlyje” pagal Samuel Beckett „Happy Days” parodytas Vroclave vykusiame Vieno aktoriaus teatro festivalyje, o spalio 19 ir 20 dienomis spektaklį pamatė ir Valbžycho bei Boleslavaco miestų žiūrovai. Po spektaklių lenkų žiūrovams pristatyta Lenkijoje išleista trikalbė (lenkų, lietuvių, anglų kalbomis) Liucijos Armonaitės knyga „Birutė Mar. Be kaukės”.

Spalio 15 d. Briuselyje, Lietuvos Nuolatinėje atstovybėje Europos Sąjungoje, istorikas prof. Egidijus Aleksandravičius pristatė savo naujausią knygą „Karklo diegas. Lietuvių Pasaulio istorija” bei bendravo su gausiai susirinkusiais renginio svečiais. Renginio metu taip pat vyko diskusija tema „Patriotiškumas versus globalumas šių laikų emigracijoje”, kurią moderavo Belgijos lietuvių bendruomenės pirmininkas, Europos Parlamento pirmininko politinis patarėjas Arnoldas Pranckevičius. Knygos autorius su Belgijos lietuvių bendruomenės nariais, ES institucijose dirbančiais lietuviais dalijosi įžvalgomis apie plačią lietuvių kraustymosi po pasaulį geografiją ir įtaką tautos savivokai, aptarė lietuvių tautos migraciją nuo seniausių laikų iki mūsų dienų, svarbiausias nūdienos lietuvių tautos ir valstybės aktualijas.

Šią savaitę Berlyne prasideda šeštasis Europos fotografijos mėnuo. Mėnesiui Berlynas pavirs fotografijos entuziastų meka: skirtingose miesto vietose bus surengta 130 parodų, 250 renginių, juose dalyvaus 500 fotografų. Tai pats didžiausias fotografijos festivalis Vokietijoje. Pirmą kartą dalyvauti festivalyje buvo atrinkti ir lietuvių fotomenininkai Renatas Neverbickas ir Ramūnas Danisevičius su paroda „Vilnius-Berlynas. Susitikimai”, paroda atidaryta spalio 21 dieną Lietuvos Respublikos ambasados Vokietijoje patalpose. Vilniuje ir Berlyne gyvenančių fotografų nuotraukose užfiksuoti netradiciniai abiejų miestų veidai. R.Neverbickas savo nuotraukose pateikia nespaltovą, paslaptingą, iš pirmo žvilgsnio turistui nematomą Berlyną ir jo gyventojus. R.Danisevičiaus Pinhole technika atliktose nuotraukose Vilnius sunkiai atpažįstamas ir labiau primena pasakų knygos iliustracijas.

Atsargos majoras Albertas Daugirdas: „Lietuvoje besigydantys ukrainiečiai yra tikri savo šalies patriotai”

Spalio 11 d. Vilniaus miesto klinikinėje ligoninėje besigydančius ukrainiečius karius savanorius apylankė Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos Vilniaus apskrities skyriaus (LKKSS VAS) valdybos pirmininkas atsargos majoras Albertas Daugirdas. Susitikęs su ukrainiečiais, atsargos majoras kariuomenės kūrėjų ir karių vardu perdavė jiems už LKKSS VAS ir Afganistane tarnavusių karių lėšas nupirktas karines uniformas ir batus.

„Turime daug ko iš šių žmonių pasimokyti: drąsos, ryžto, atsidavimo ir pasiaukojimo. Tai tikri savo šalies patriotai, nepabijoję šaliai sunkiu metu imti ginklą ir kovoti,” – apie ukrainiečius kalbėjo atsargos majoras Albertas Daugirdas.

„Ukrainiečiai, kurie buvo sužeisti gindami savo šalį, yra verti didžiausios pagarbos, tad jų pageidavimas turėti naujas uniformas mūsų Sąjungos nariams buvo garbės reikalas,” – apie Lietuvoje gydomus ukrainiečius kalbėjo atsargos majoras Albertas Daugirdas. Atsargos karininkas, pabendravęs su ukrainiečiais, taip pat pažymėjo, kad nepaisant to, jog dauguma jų greičiausiai jau negalės sugrįžti į rikiuotę, tačiau širdyse visi jie išliks kariai, pasiryžę aukotis vardan kitų ir savo šalies.

Susitikime A. Daugirdas taip pat pasidalijo ir savo patirtimi, kaip 1991 metais prisidėjo prie šalies nepriklausomybės išsaugojimo, su kokiais sunkumais teko susidurti kuriant Lietuvos kariuomenę. Ukrainiečiai papasakojo, su kokiais sunkumais jiems teko susidurti Ukrainos rytuose, pasidalino mūšiuose įgyta patirtimi ir palinkėjo, kad panaši situacija nepasikartotų Lietuvoje.

Be LKKSS VAS narių ir jų draugų surinktų lėšų (2633 Lt), rugsėjo mėnesį Vilniaus apskrities skyriui perduoti ir du tūkstančiai Jungtinių Amerikos valstijų dolerių. Šias pinigines lėšas daugelio Afganistano Goro provincijos atkūrimo grupėse tarnavusių karių vardu perdavė paskutiniosios – PAG-17 pamainos štabui vadovavęs majoras Darius Bernotas.

„Tiek PAG-17, tiek ir ankstesnių rotacijų Lietuvos kariai petyš į petį tarnavo su Ukrainos kariuomenės kariais Goro provincijoje Afganistane. Vienas iš faktorių, lėmusių sėkmingą šios misijos įvykdymą, neabejotinai buvo ir Ukrainos karių profesionalumas bei atsidavimas užduoties įvykdymui. Pastaruoju metu parama reikalinga Ukrainos kariams, tad daugelio PAG rotacijų vadai palaikė iniciatyvą paaukoti dalį PAG karių gerovei plėtoti nepanaudotų lėšų Ukrainos kariams paremti, tokiu būdu simboliškai, nekarinėmis priemonėmis, pagelbstint jiems”, - perduodamas pinigus tuomet kalbėjo mjr. D. Bernotas.

Informaciją parengė LKKSS VAS